

Viestejä haudan takaa

Psyykikko James van Praaghin menestystarina

Tällä hetkellä yksi kuumimmista nimistä Yhdysvaltojen psyykikkomarkkinoilla on selvänäkijä James van Praagh, joka väittää pystyvänsä välittämään viestejä jo rajan toiselle puolelle siirtyneistä.

James van Praagh astui julkisuuteen vuonna 1994, ja on sen jälkeen esiintynyt lukuisissa tv-ohjelmissa. Van Praagh on myös luopunut yksityisvastaanotostaan (1000 mk/h) siirryttyään joukkoistuntoihin (yli 50 000 mk/esintyminen). Lisäksi hän on kirjoittanut kaksi menestyskirjaa, *Talking to heaven* ja *Reaching to heaven*, joiden tuotot lasketaan kymmenissä miljoonissa markoissa.

Skeptikko **Michael Shermerin** mukaan van Praaghin kyvyissä ei kuitenkaan ole mitään yliluonnollisen erikoista. Shermer (1998) kertoo hänen käyttävän tyypillisiä psyykikkojen menetelmiä eli cold, warm ja hot readingia. Cold readingilla eli ”kylmiltään lukemisella” tarkoitetaan menetelmää, jossa psyykikko yrittää kaivaa tietoa ”luettavasta” henkilöstä ja erityisesti hänen edesmenneistä läheistään tekemällä lukuisia kysymyksiä ja väitteitä. Osa näistä on yleisiä, osa tarkempia.

Menetelmä voi vaikuttaa tehottomalta, mutta ”osumia” tai ainakin ”osumilta” vaikuttavia tilanteita kuitenkin syntyy, joskus jopa yllättävällä tavalla. Kerran van Praagh yritti esitellä taitojaan pokerinaamaisen ja selkeästi skeptisen miehen avulla. Lukuisten ”hutien” jälkeen van Praagh totesi kylmästi: ”Kuka on Charlie?” Skeptinen mies istui hölmistyneenä paikallaan, mutta varmasti vielä hölmistyneempi hän oli, kun yhtäkkiä kuuli selkänsä takaa täysin tuntemattoman naisäänen sanovan: ”Charlie oli meidän perheen koira.” Tämän jälkeen van Praaghin olikin helppo nähdä Charlie kävelyllä taivaassa.

Yksinään cold reading ei kykene tuottamaan kovin pätevää vaikutelmaa, mutta yhdistettynä warm ja hot readingiin se voi toimia jopa miljoonien dollarien edestä. Warm readingissa eli ”lämpimässä lukemisessa” psyykikko yrittää tuottaa tietoa luottamalla omaan ihmistuntemukseensa. Ihmistuntemusta voi kehittää tekemällä itse havaintoja, sekä perehtymällä ihmistä käsittelevään kirjallisuuteen, esimerkiksi erilaisiin tilastoihin. Tilastoistahan voidaan nähdä muun muassa yleisimmät kuolinsyyt. Tämän jälkeen psyykikot voivat mennä yleisön eteen, ja hieroa rintaansa todeten: ”Kun katson sinua, tunnen kipua tässä kohtaa. Tarkoittaako se sinulle mitään?” Kuinka

monelle länsimaisen, tupakkaa tupruttelevan ylen-
syöntikulttuurin asukkaalle kipu rinnan alueella ei toisi mitään mieleen? Rinnan ohella psyykikkojen toinen lempialue on pää, sekin perustelluista syistä (auto-onnettomuudet, aivohalvaukset).

Jos ”luettava” myöntää rintakivun tuntuvan tutulta, psyykikko voi edetä kysymään: ”Oliko hänellä syöpä? Saan vaikutelman, että kyseessä oli hidas kuolema.” Jos ”luettava” myöntää kyseessä olleen syövän, psyykikko on jälleen näyttänyt kykynsä. Jos ”luettava” epäroi, psyykikon kannattaa kokeilla nopeaa kuolemaa, johon liittyy rinnanalueen kipua eli sydäninfarktia.

Warm readingista on kyse myös silloin, kun psyykikko hyödyntää ihmisten taipumusta kantaa mukanaan edesmenneestä läheisestä muistuttavaa korua tai muuta esinettä. Esimerkiksi kun psyykikko saa selville, että naisen poika on kuollut, ja näkee äidin kaulassa A-kirjaimen muotoisen korun, ei kestäne kauaakaan, kun hän jo kysyy: ”Oliko poikasi nimi Antti?” Vaikka äiti vastaisi Aapo tai Aleksi, niin ”osuman” makua siinä silti olisi. Eli melko pienten kielellisten ja ei-kielellisten vihjeiden varassa asiantunteva ja itseensä luottava henkilö voi esiintyä ammatillisena kanavana fyysikaalisen ja henkisen maailman välillä.

On todettava, etteivät kaikki psyykikot tajuaisesti harrasta tämänkaltaista huijausta. Psyykikko voi nimittäin harrastaa jossain määrin menestyksekkäästi cold ja warm readingia olematta tajuinen tästä. Esimerkiksi kun kysymysten ja väitteiden teko vain aloitetaan yleiseltä tasolta, eikä pidetä tietoisesti listaa onnistumisten ja epäonnistumisten suhteesta, kokemus psyykkisistä kyvyistä voi olla täysin selvä; yhdestäkin onnistumisesta riittää tarinaa pitkäksi aikaa. Onnistumisten ja valikoivan muistin kautta psyykikko saa uskoa itseensä, ja muutkin alkavat uskoa häneen.

Kaikki – tai edes useimmat – eivät kuitenkaan pelaa merkitsemättömillä korteilla. Yhdysvalloista tiedetään tapauksia, joissa on käytetty häikäilemättömästi jopa hot readingia. Hot readingilla eli ”kuumalla lukemisella” tarkoitetaan psyykikkojen käyttä-

mää menetelmää, jossa esityksissä tai yksityisistunnoissa hyödynnetään "luettavista" aikaisemmin hankittuja tietoja. Apuna on voitu käyttää jopa yksityiset-siviä.

On myös tapauksia, joissa psykikon apurit ovat käyneet varastamassa "luettavien" kodeista etukäteen tunnearvokkaita esineitä, jotka sitten ovat "palanneet henkimaailmasta" meedioistunnon aikana (Hines 1988). Palkinnoksi kuolleiden ja surevien omaisten "jälleennäkemisestä" meediat ovat saaneet muun muassa kiinteistöjä ja muuta omaisuutta. Kun kyseessä ovat suuret rahat, mikään ei vedä vertoja ihmisten ryttelijäisyydelle – tai moraalittomuudelle.

Shermer sanoo, ettei tiedä käyttäkö van Praagh hot readingia vai ei, mutta hän mainitsee tv-ohjelmien tuottajia, joiden mukaan van Praagh täysin tietoisesti pumppaa heiltä tietoa "luettavista" ennen nauhoitusta. Esimerkiksi NBC:n *The Other Side* -nimisen ohjelman tuottaja **Leah Hanes** on todennut: "En voi sanoa, että James van Praagh on täydellinen huijari, koska hän tiesi asioita, joita en hänelle kertonut, mutta ohjelmassa oli hetkiä, jolloin hän esitti tuovansa esille uusia asioita, jotka hän oli saanut suoraan minulta ja muilta taustatutkimusta tehneiltä. Esimerkiksi muistan hänen kysyneen yhden vieraamme edesmenneen rakkaan ammattia, ja minä kerroin hänelle hänen olleen palomiehen. Sitten kun ohjelma alkoi, hän sanoi: 'Näen univormun. Oliko hän poliisi tai palomies?' Kaikki olivat hämmästyneitä, mutta hän sai sen suoraan minulta."

Jokin aika sitten Shermer kertoi *Skeptik*-lehden postituslistalla James van Praaghin vierailusta tv-ohjelma *Larry King Livessä*. Suurimmaksi osaksi van Praagh mitä ilmeisimmin hyödynsi tavanomaisia reading-keinoja. Esimerkiksi kun ohjelmaan soittanut henkilö oli Britanniasta, van Praagh sanoi: "Näen takan, pubin, hän istui mielellään pubissa" Esiintymisen henkinen huipennus tuli, kun van Praagh osoitti osuvansa oikeaan jopa silloin, kun ei selvästikään osunut oikeaan. Eräs nainen soitti ottaakseen yhteyden mieheensä, joka oli tehnyt itsemurhan:

Van Praagh: "Te löysitte hänet vuoteesta, eikö niin?"

Soittaja: "Kyllä, joo, me löydettiin hänet kylpyhuoneen lattialta."

Van Praagh: "Just, joo."

Larry King: "Joo."

Kirjallisuutta

Shermer, M. (1998) Talking twaddle with the dead: The tragedy of death-the farce of James van Praagh. *Skeptik* 6(1):48-53.

Hines, T. (1988) Pseudoscience and the paranormal: A critical examination of the evidence. Buffalo, NY: Prometheus Books.

KIRJOITTAJA OPISKELEE PSYKOLOGIAA
HELSINGIN YLIOPISTOSSA.

Iloiset kasvot Marsissa

Eräs laajalle levinneimmistä Marsista otetuista kuvista on kuva niin kutsutuista Marsin kasvoista, joita innokkaimmat ovat pitäneet merkinä pitkälle kehittyneestä älyllisestä elämästä Marsissa. Kun Mars Global Surveyor -luotain äskettäin kuvasi nämä "kasvot", paljastui karu totuus: tavallinen vuoristoalue oli vain näyttänyt kasvoilta sopivissa valaistusolosuhteissa ja Viking -luotaimen kameran heikomman tarkkuuden vuoksi.

Skeptikko-lehden numerossa 4/98 **Hannu Karttunen** ennusti, että pian joku keksii väittää uusia kuvia vain juoneksi, joilla yritetään peitellä totuutta. Ja näinhän on tietenkin käynyt: asiaan vakaasti uskovien mielestä NASA on pommittanut (!) oikeat kasvot rikki ja uusissa kuvissa näkyvät vain kasvojen rippeet pommien jäljiltä.

Vähemmän tunnettu tosiasia on, että Marsista on löydetty myös toiset kasvot. Viking-luotain löysi Marsista kuvassa näkyvän kraaterin, jossa on aivan selvästi iloisesti hymyilevät kasvot. Jostain syystä tämä valokuva iloisesta hymynaamasta ei ole saavuttanut laajaa kuuluisuutta eikä sen pohjalta ole kehitelty teorioita älyllisestä elämästä tai NASA:n johtamasta salaliitosta.

Mars Global Surveyorin ottamat uudet kuvat osoittavat nyt vastaansanomattomasti, että tämä 215 kilometrin läpimittainen hymyilevä kraateri on todellakin olemassa. Mielenkiintoinen kysymys on se, miksi myös näiden kasvojen olemasoloa ei yritetä peitellä tavalla tai toisella. Jäämme mielenkiinnolla odottelemaan asiaa koskevia teorioita.

JUKKA HÄKKINEN